

Eetbaar groen op alle scholen

Het succes van een integrale aanpak

Eetbaar groen op alle scholen

Hoe leren we kinderen al op jonge leeftijd waar voedsel vandaan komt en wat gezond eten is?

De oplossing: moestuinieren en voedselbosjes introduceren op scholen én deze integreren in het schoolbeleid. Het initiatief van Jong Leren Eten, Provincie Noord-Brabant en IVN Natuureducatie blijkt in Noord-Brabant zeer succesvol: in anderhalf jaar hebben bijna dertig basisscholen zich aangesloten. En we zijn nog niet klaar.

In een schooltuin kunnen alle kinderen tot bloei komen

Educatie over voedsel is hard nodig, als je kijkt naar hoe het met de gezondheid van Nederlandse kinderen is gesteld. Slechts 2% eet voldoende groenten en maar 5% voldoende fruit. Bovendien is er sprake van voedselervreemding; veel kinderen weten niet waar voedsel vandaan komt of hoe het wordt geproduceerd.

Uit onderzoek van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap bleek in 2021 dat slechts één op de vijf leerkrachten met hun klas een schooltuin heeft. Dat terwijl de meeste leerkrachten aangeven dat ze graag aan de slag willen met voedseleducatie. Maar dat dat vaak niet lukt omdat de juiste ondersteuning mist. Het onderwerp schooltuinieren bleek dan ook bij slechts een kwart van de basisscholen in het onderwijsprogramma te zijn opgenomen. En dat is zonde. Want in schooltuinen komen kinderen tot bloei. Ze leren over zaaien en planten, het belang van bodemdieren en een gezonde grond. Maar ook hoe je van je zelf geoogste groenten en fruit een lekkere, gezonde maaltijd kookt. Kortom kinderen worden gezonder, leren om duurzame keuzes te maken en het is goed voor de natuur en het klimaat.

“Buiten zijn in de natuur kan heel helend zijn”

**Maartje Schel, oprichter stichting
Allemans in Tilburg**

“Mijn partner en ik wonen op een boerderij in het buitengebied en voelen ons enorm bevoorrecht. Toen ik twee jaar terug stichting Allemans oprichtte, hebben we de schuur verbouwd. Het idee is dat we de schuur, kas, moestuin, eetbare tuin en de boomgaard inzetten voor maatschappelijke projecten zoals schooltuinieren. Het toffe is dat er een kookstudio en houtoven zijn, dus kinderen kunnen ook een wildplukpizza maken. In maart 2024 start de eerste van de – hopelijk – twee scholen.

Dirk Parijs, van de volkstuinvereniging hier vlakbij, tipte me. Via IVN is moestuincoach Carmen er, die het inhoudelijke lesgedeelte voor haar rekening neemt. Dirk en andere leden helpen bij het onkruidvrij houden en elke maandag komt hier een groep jonge vluchtelingen. Ook zij gaan meehelpen de schooltuintjes te onderhouden. Dat is een bijzondere combinatie.

Ik weet zeker dat buiten zijn in de natuur in een prikkelarme, veilige omgeving heel helend kan zijn. Los van wat je daar doet, of je komkommer wel of niet goed groeit. En we kunnen het breder trekken, er ligt een grote zwemvijver. Leren over het bodemleven of water: het kan allemaal. Daar word ik heel enthousiast van.”

Moestuincoaches, ondersteuning voor de leerkracht

Goed nieuws voor het onderwijs. Er komt steeds meer ondersteuning. Sinds 2019 zijn er moestuincoaches, professionele zzp'ers die na een opleiding verzorgd door IVN Natuureducatie en VELT aan de slag gaan op scholen in de omgeving. "De moestuincoaches krijgen een opleiding en gaan daarna zelfstandig het veld in.", vertelt Marieke Dekker, projectleider Schooltuinen en Educatieve Voedselbosjes Brabant bij IVN Natuureducatie. Zo zijn er de afgelopen jaren al tientallen scholen en kinderopvanglocaties samen met een Moestuincoach aan de slag gegaan.

“Als een school om is, zijn ze
kei-enthousiast”

**Maartje Kreike, moestuincoach bij
Natuurlijk Maartje en actief op 7 scholen**

“We weten dat natuur ontzettend goed is voor ontspanning, creativiteit, je hersenen en probleemoplossend denken. Tegelijkertijd zien schoolpleinen eruit als gevangenissen, met stenen met hekken eromheen, en moeten kinderen vaak stilzitten op een stoel. Ik ga met scholen in gesprek over wat ze kunnen doen om het voor kinderen gemakkelijker te maken in contact te komen met de natuur.

Sommige scholen in Eindhoven zijn erg huiverig voor moestuinieren of een voedselbos; vinden het eng of denken dat het onderhoud veel werk is. Dan vertel ik hoe ik werk. Ik neem plantjes mee de klas in en houd een pitch om te laten zien wat het doet. Als een school om is, zijn ze kei-enthousiast. Zeker de kinderen, zij kunnen bewegen, er is iets nieuws. Kinderen zijn supernieuwsgierig, het is leuk daar gebruik van te maken.

Ik beheer het voedselbos in de stad, een mooie plek om kinderen te ontvangen. Ik haal ze van school, neem ze mee en tune in op wat ze al weten. Sommige kinderen drinken alleen maar cola of beginnen 's ochtends met chocomel. Dan maak ik kruidenthee met ze en zijn ze helemaal verwonderd hoe lekker dat smaakt. Dat zijn succesverhalen. Ik vind het fantastisch leuk om te doen.”

Van zaaien naar oogsten in drie regio's

De regio's Breda, Tilburg en Eindhoven hebben nog een extra impuls gekregen. Op initiatief van Jong Leren Eten en IVN Natuureducatie ondersteund door de Provincie Noord-Brabant is hier het schooltuinieren nog extra aangejaagd. Er zijn lokale netwerken gesmeed van centra voor Natuur en Milieu Educatie, gemeenten, JOGG-regisseurs en Moestuincoaches. Een groot succes, want er zijn inmiddels zo'n dertig Brabantse basisscholen extra in deze regio's gestart met een moestuin en/of Educatief Voedselbosje bij de school. "

"Juist de combinatie van een voedselbos en een moestuin is fijn", legt Marieke Dekker uit. "Samen geeft het jaarrond oogst. Iets wat ieder jaar terugkomt geeft een andere beleving dan iets wat je elk jaar opnieuw moet zaaien." Na de aanleg is het werk van de moestuincoach nog niet gedaan. Ook in de jaren daarna blijven de moestuincoaches de leerkrachten ondersteunen.

Gemeente Breda wint Gouden Wortel

De doelen van de betrokken partijen zijn ambitieus, beseffen ze. Een vliegende start zoals deze, waarbij het programma door heel de provincie lijkt rond te zoomen, geeft enorm veel energie om door te gaan en zo veel mogelijk kinderen te laten moestuinieren.

Gemeente Breda won de Gouden Wortel 2023 voor schooltuinvriendelijkste gemeente. Marieke Dekker: "Daar is het project als pilot begonnen. De winst is een voortvloeisel uit dit project. Kinderen leren waar hun voedsel vandaan komt. Als ze iets zelf gezaaid hebben, willen ze het proeven. Ze ervaren zelf een eigenaarschap, het mechanisme 'ik moet ervoor zorgen anders gaat het dood' wordt in gang gezet. Zo wordt er een basis voor zorg gelegd."

Op veel scholen wordt naar een oogstfeest toegewerkt en er zijn receptenkaarten om ter plekke een gerechtje te bereiden. "Kinderen durven met voor hen onbekende dingen als een colakruid en eetbare bloemen in aanraking te komen. Het idee 'dit heb ik gekweekt en kan ik in mijn mond stoppen' is een beleving. Met je handen in de grond is een heel andere ervaring, je ziet het echt gebeuren. Heel erg mooi." Welkomte bijkomstigheid is het enthousiasme onder leraren en ouders. Dekker: "Je ziet dat leerkrachten ook trots zijn op wat er gebeurt. En ouders komen vragen wat iets is en of ze het in de tuin kunnen zetten. We horen veel verhalen van kinderen die hun ouders uitleggen hoe ze iets moeten doen of klaarmaken."

“We hebben een fantastisch project voor een goeie prijs”

**Raymond Smeets, directeur kbs
Kievitsloop in Breda**

“Ik houd zelf van natuur en als je iets uitstraalt en dit bespreekt in het team, wordt iedereen enthousiast. De start is gemaakt door onze kleuterjuffen, die op goed gevoel de Verrastuin hebben aangelegd. Moestuincoach Pam van Puur Pam is professioneler. Ze is zelf een leerkracht, stuurt bij waar nodig, reflecteert, evalueert en kijkt hoe we verder kunnen. Docent Arnoul was meteen overtuigd van dit prachtige project. Na drie schooljaren nemen onze leerkrachten het over, het wordt eigen. Net als dat je een rekenmethode hebt of gymlessen geeft, hebben wij een moestuin op school.

Pam heeft subsidies voor elkaar gekregen, waardoor we langer kunnen doorgaan. We krijgen subsidie van partners als provincie Noord-Brabant, gemeente Breda, Jong Leren Eten, JOGG Breda. Onze eigen bijdrage is € 1200 en echt meer dan de moeite waard. Als je dat deelt door 180 leerlingen, heb je een fantastisch project met meerdere lessen en veel blij snoetjes voor een goeie prijs.

We zijn begonnen met een imker die op school kwam vertellen waarom bijen belangrijk zijn. Alle groepen hebben er kennis mee gemaakt. Je prikkelt kinderen op een dusdanige manier dat je ze leergierig maakt en een ontdekkende, onderzoekende houding stimuleert. Als ik 's ochtends naar school loop en ik zie twee kinderen uit groep 7 de moestuin op orde maken ... Mooier kun je het niet krijgen, toch?”

Samen tuinieren

Samen oogsten

Samen eten

Draagvlak

De kracht van het programma is de combinatie van provinciale partners zoals Provincie Noord-Brabant (via Uitvoeringsprogramma Landbouw en Voedsel) en Jong Leren Eten met lokale partners zoals gemeenten, JOGG en de school zelf. Marieke Wingens, Jong Leren Eten-makelaar voedingseducatie: "We zien dat in de regio's Breda, Tilburg en Eindhoven schooltuinieren steeds vaker een vaste plek in het onderwijs en lokaal beleid krijgt. Mijn droom is dat we volgend jaar in nog meer regio's en provincies deze aanpak kunnen doorvoeren."

Doe mee!

Jong Leren Eten helpt scholen, ondersteuners, gemeenten en andere partners de weg te vinden naar de realisatie of ondersteuning van een moestuin en/of voedselbos bij school. De rol van de gemeente of JOGG-regisseur bij het mogelijk maken van eetbaar groen bij een basisschool varieert. Vaak maakt en houdt de gemeente de grond beschikbaar en wordt er een financiële bijdrage verstrekt voor het organiseren en coördineren. Ook in de komende jaren wil Jong Leren Eten samen met lokale partners investeren in eetbaar groen bij scholen.

Neem voor meer informatie contact op via:
jlenoordbrabant@ivn.nl

Jong Leren Eten

Jong Leren Eten streeft ernaar dat kinderen en jongeren weer leren wat gezonde, eerlijke én duurzame voedingskeuzes zijn. Zij is partner van het Brabantse programma Schoolpleinen van de Toekomst dat elk kind een groen schoolplein gunt. Jong Leren Eten Noord-Brabant wordt uitgevoerd door IVN Natuureducatie en GGD.

Klik hier voor meer informatie.

IVN Brabant

Spoorlaan 434 C
5038 CH Tilburg
088 - 500 31 10
brabant@ivn.nl
ivn.nl

Bank NL36ABNA0249086697
RSIN 813950326
KVK 34147938